

A portrait of Halide Edib Adivar, a prominent Turkish writer and feminist, is shown in the upper half of the cover. The image is monochromatic, rendered in shades of purple and blue. She is looking slightly to the left of the camera with a serious expression.

Halide Edib Adivar

Mor Salkımlı Ev

Selim İleri'nin sonsözyle

HALİDE EDİB ADIVAR
MOR SALKIMLI
EV

Can Miras

Mor Salkımlı Ev, Halide Edib Adıvar

© 2007, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Türkçe 1. basım: 1963

Can Yayınları'nda 1. basım: 2007

26. basım: Ekim 2019, İstanbul

Bu kitabın 26. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Mustafa Çevikdoğan

Editörler: Mehmet Kalpaklı - Gülbün Türkgeldi

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

İç baskı ve cilt: Yıldız Matbaa Mücellit

Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. Dalgıç İş Merkezi No: 3 Kat: 2

Topkapı-Zeytinburnu

Sertifika No: 33837

ISBN 978-975-07-2333-9

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750723339

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

HALİDE EDİB ADIVAR
MOR SALKIMLI
EV

ANI

♥can

Halide Edib Adıvar'ın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

<i>Sinekli Bakkal</i> , 2007	<i>Kerim Usta'nın Ođlu</i> , 2012
<i>Ateşten G6mlek</i> , 2007	<i>Dađa Çıkan Kurt</i> , 2014
<i>Vurun Kahpeye</i> , 2007	<i>Yeni Turan</i> , 2014
<i>Handan</i> , 2007	<i>Hindistan'a Dair</i> , 2014
<i>Türk'ün Ateşle İmtihanı</i> , 2007	<i>Ateşten G6mlek (Günümüz Türkçesiyle)</i> , 2014
<i>Yolpalas Cinayeti</i> , 2008	<i>Vurun Kahpeye (Günümüz Türkçesiyle)</i> , 2014
<i>Son Eseri</i> , 2008	<i>Türkiye'de Şark-Garp ve Amerikan Tesirleri II</i> , 2015
<i>Tatarcık</i> , 2009	<i>Döner Ayna</i> , 2015
<i>Türkiye'de Şark-Garp ve Amerikan Tesirleri</i> , 2009	<i>Sonsuz Panayır</i> , 2016
<i>Kalp Ağrısı</i> , 2010	<i>Halka Doğru</i> , 2017
<i>Zeyno'nun Ođlu</i> , 2010	<i>Kenan Çobanları - Makse ve Ruh</i> , 2018
<i>Âkile Hanım Sokağı</i> , 2010	
<i>Çaresaz</i> , 2011	
<i>Sevda Sokağı Komedyası</i> , 2011	

HALİDE EDİB ADIVAR, 1882'de İstanbul'da doğdu. Üsküdar Amerikan Kız Koleji'nde okudu. 1908'de yazmaya başladığı kadın hakları hakkındaki yazılarından dolayı kimi kesimlerin düşmanlığını kazandı. 31 Mart Ayaklanması sırasında Mısır'a kaçmak zorunda kaldı. 1909'dan sonra öğretmenlik, müfettişlik yaptı. Balkan Savaşı yıllarında hastanelerde çalıştı. 1919'da Sultanahmet Meydanı'nda, İzmir'in işgalini protesto mitinginde tarihî bir konuşma yaptı. 1920'de Anadolu'ya geçerek Kurtuluş Savaşı'na katıldı. Onbaşı ve üstçavuş rütbeleri aldı. Savaşı izleyen yıllarda Cumhuriyet Halk Fırkası'yla fikir ayrılıklarına düştü. Bunun sonucunda 1917'de evlendiği ikinci eşi Adnan Adıvar'la birlikte Türkiye'den ayrıldı. İlerleyen yıllarda konferanslar vermek üzere ABD'ye gitti, Mahatma Gandhi tarafından Hindistan'a çağrıldı. 1939'da İstanbul'a dönen Halide Edib, 1940'ta İstanbul Üniversitesi'nde İngiliz Filolojisi Kürsüsü başkanı oldu, 1950'de Demokrat Parti listesinden bağımsız milletvekili seçildi. 1954'te istifa ederek evine çekildi. 1964'te öldü.

İçindekiler

Sunuş 11

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Bu, bir küçük kızın hikâyesidir 17
2. Hikâye artık benim oluyor 47
3. Üsküdar'da oturduğumuz eve dair 102
4. Yine Mor Salkımlı Ev 124
5. İkinci defa kolej hayatı 148
6. Evlilik hayatı 160
7. Meşrutiyet ilânı 173
8. Memleket haricine ilk gidiş 192
9. 1909 ile 1912 yılları arasında geçen hâdiseler 205
10. Balkan Harbi'ne doğru 217
11. 1913-1914 yılları arası 234
12. 1914-1916 yılları arasında 257

İKİNCİ BÖLÜM

- Suriye ve Arap diyarı 263
- Epilog 336
- "Mor Salkımlı Ev"ün hikâyesi 337
- Kitabı yayına hazırlayanların yararlandığı kaynaklar 341

Sunuş

Mor Salkımlı Ev, Halide Edib Adıvar'ın çocukluk günlerinden 1918'e kadarki hatıratıdır. 1963 yılında, Halide Edib'in ölümünden hemen önce kitap olarak yayınlanmadan evvel 1955 yılında, *Yeni İstanbul* gazetesinde bölümler halinde tefrika edilmiştir.¹ Yazarın aynı dönemi kapsayan hatıraları daha önce de İngilizce olarak yayınlanmıştır.² Ancak, *Mor Salkımlı Ev*'in İngilizce hatıratın çevirisi olduğunu söylemek güçtür. Her iki yapıt arasında önemli farklar vardır.³ Nitekim Halide Edib, İstiklal Savaşı hatıralarını anlattığı *Türk'ün Ateşle İmtihanı* adlı eserinin başında:⁴ "Nasıl *Sinekli Bakkal*'ı ve hatıratımın birinci cildini (*Mor Salkımlı Ev*) önce İngilizce, sonra Türkçe yazdımsa, hatıratımın ikinci cildi olan ve 1918'den 1923 sonlarına kadar İstiklâl Savaşı'nı içine alan *Türk'ün Ateşle İmtihanı*'nı da önce İngilizce, sonra Türkçe yazdım. Bunların hiçbiri tercüme değildir, fakat bazı yerleri biraz kısa, bazı yerleri biraz uzun olmakla beraber, öz itibarıyla aynıdır," diyerek bu özelliği vurgular.

Araştırmamız sırasında *Mor Salkımlı Ev*'in hem *Yeni İstanbul*'daki tefrikasında hem de 1963 baskısından başlayarak

1. "Halide Edib'in Çocukluğundan 1917'ye Kadar Hatıraları", *Yeni İstanbul*, nr. 2102-2162, 26 Eylül-25 Kasım 1955.

2. *Memoirs of Halidé Edib*, Londra, 1926.

3. Bu konuda bkz. Fevziye Abdullah Tansel, "*Halide Edib Adıvar, Hatıralar: Mor Salkımlı Ev*", *Tarih Belleten*, c. XXX, Sayı: 118, Nisan 1966, s. 303-319.

4. Halide Edib Adıvar, *Türk'ün Ateşle İmtihanı*, İstanbul, 1962, s. 4.

günümüze kadar yapılmış olan yayınlarında dikkatsizlikten doğan biyografik, coğrafi ve tarihlerle ilgili çok önemli yanlışlar ve basım hataları olduğunu gördük. Sunduğumuz metni kurarken 1963 baskısını esas almakla beraber *Yeni İstanbul*'daki yayımı ve İngilizce baskısını da kullandık. Böylelikle bir tür "karşılaştırmalı metin" hazırlamış olduk. Sadeleştirilmiş metinler, özellikle genç okuyucuya, ana dili zevkini vermekten uzaktır ve kelime hazinelerini genişletmelerine engel olur. Üstelik, bizzat yazar tarafından yapılmayan bu sadeleştirmelerle orijinal eserden farklı yeni bir metin ortaya çıkar ki o artık yazarının kaleme aldığı metin değildir. İşte bu nedenle, *Mor Salkımlı Ev*'i hiçbir sadeleştirme yapmadan hazırladık. Ancak, günümüz okuyucusuna kolaylık olması bakımından, gerekli gördüğümüz yerlerde, kelimenin metnin bağlamındaki anlamını sayfanın altında gösterdik. Halide Edib Adıvar'ın yapıtlarının bu yeni baskılarında bir imla birliği sağlamak üzere Türk Dil Kurumu'nun yayımladığı *Türkçe Sözlük* (1988) esas alınmıştır.

Halide Edib'in İngilizce hatıratında bulunan, fakat *Mor Salkımlı Ev* baskılarında yer almayan "Epilog" bölümünü de çevirerek yapıtın sonuna ekledik.

MEHMET KALPAKLI - GÜLBÜN TÜRKGELDİ

“İçimde, mor salkımlı bir ev var, Beşiktaş
tarafında idi. Çocukluğum o evde geçti,
gittim aradım, bulamadım, yanmış...
Onu yazacağım.”

Birinci bölüm

1

Bu, bir küçük kızın hikâyesidir

Her insana var olduğunu ilk defa idrak ettiren başka başka vak'alar vardır. Etraftaki eşyanın veya hadiselerin zaman zaman hafızada çakıp sönen bir şimşek ışığı içinde görüldüğü yaş, galiba şahsa göre değişiyor. Bu küçük kızın kafasında çakan şimşekler, inanılmayacak kadar erken başlar fakat çok fasılalıdır.

Hafızasında hayat, kendini kayda başladığı ilk devrin hiç unutamayacağı zemini, Beşiktaş'da, doğduğu evde başlar. Bu ev, İhlamur'a giden uzun caddeye inen, birbirine muvazi¹ dik yokuşlardan birinin hemen hemen tepesindedir. Bu evden sonra gelen kocaman kırmızı kâgir² konak, bu yokuşun son evidir. Tepenin solu koyu yeşil çamlar, nazlı söğütler arasında Abdülhamid'in Beyaz Saray'larını³ görürken sağ tarafı Adalar Denizi'nin⁴ mavi sularına bakar.

Evin kendisi, çocuğun hafızasında Mor Salkımlı Ev yaftasını⁵ taşır. Bu ev, yarım asırdan ziyade, bazan da her

1. Paralel.

2. Taş ya da tuğladan yapılmış.

3. Bu metinde kastedilen Yıldız Sarayı'dır.

4. Bu metinde kastedilen Marmara Denizi'dir.

5. Etiketini.

gece, bu küçük kızın rüyalarına girmiştir. Arka taraftaki bahçeye nazır pencereler, çifte merdivenlerin sahanlıklarındaki ince uzun pencereleri, baştan başa mor salkımlıdır ve akşam güneşinde mor çiçekler arasında camlar birer ateş levhası gibi parlar.

Bahçe, iki geniş mustatil¹ terastır. Esasen yokuştaki bütün evlerin bahçeleri ta caddeye kadar birbirine bakan birer yeşil terastır. Küçük kızın bahçesinin üst terasında, başları göğre değer gibi görünen uzun fıstıklar, akasyalar, aralarında iki tane, rüzgâr estikçe kırıtır gibi ipek tüyleri hareket eden pembe-beyaz gülibrişim, çiçek açmış yemiş ağaçları, ortalarında bir tane, alev çiçekli nar ağacı vardı. Bunların ortasında yuvarlak küçük bir havuz; karşı karşıya iki beyaz mermer arslanın ağzından durmadan bu havuza billur sular akar ve güvercin, kumru sesleri ile karışır, bazan da fıstıkların dallarını harekete getirerek inleyen rüzgârın nağmesi² ile birleşerek, sabah ve akşam bir tabiat musikisi dinlersiniz. Aşağıdaki terasa üç dört adım merdivenle inilir. Evin bahçeye açılan kapısı ile bahçenin arkasındaki boş sırta açılan kapı arasında, çakıl döşeli ve üstü asma çardaklı dar bir yol vardır. Yeşil, sarı üzüm salkımlarının ve zümrüt gibi yaprakların arasından sızan ışık ve yeşil gölgenin içinde küçük kız, sabah akşam oynar durur. Alt terasta da bir havuz, rengârenk yemiş ağaçları, iki tane gülibrişim ve bir de yine alev çiçekli nar ağacı vardır.

Sabahın ilk saatlerinde, burada dolaşan, çiçek ve ağaç sulayan, bir alay güvercine yem veren bir kadın görürsünüz. Bu kadın, küçük kızın anneannesidir. İşte Haminne³ diye torunlarının hitap ettiği kadının kısaca portresi:

1. Dikdörtgen.

2. Ezgisi, melodisi.

3. Hanım nine, ailedeki, yaşlı ve saygı duyulan kadınlara verilen unvan.

Eyüpsultanlı Nakiye Hanım. Oradaki Mevlevî Tekkesi ile ailesi alâkardır. En fazla bağı olduğu ve belki de karakterine en fazla tesir yapan adam, oranın türbedarı olan dayısıdır. Babası, Şekercibaşı veyahut Tatlıcibaşı imiş. Yıllar geçtikçe Haminne'nin ruhuna Mevlevîliğin hâkim olduğunu küçük kız sezmiştir. Kimseye fena lâkırdı söylemez, hiddet etmez, en kuvvetli itirazını yahut takdirini: "Yediği nane macununa bak," diye ifade eder. Namazını muntazam kılar ve oruç tutar, fakat dinî gösteriş hiç yapmaz. Bazı namazlarda küçük kız, Haminne'nin başında arakıye¹ giydiğini görmüştür.

Kıyafeti de hususîdir. Saçları kesiktir. Daima kırmızı –fakat acaba hangi devre kadar tabii, hangi devri kınamalûm ya eski ihtiyar kadınlar için kına, dinî bir zaruret-tir². Ak saç onlara göre sadece kokonalara³ yaraşır. Entarisinin altında, kolları uzun, yenleri dışarıya çevrilmiş ince beyaz bir gömlek vardır, beline de bir şal bağlar. Her sokak dönüşü mutlaka su dökünür, sonra da çamaşır değişir. Yüzü, o günün çok güzel telâkki ettiği⁴ simâlardandır. Teni hakikî süt gibi, gözleri açık maviye kaçan bir elâ, ağzı küçük, dudakları pembe, ince bir sanatla işlenmiş kıvrımları vardır. Maamâfih bu güzellik ve hususiyet, o ilk bahçe devrinde, kızda hiçbir ilgi uyandırmış değildir. Haminne, ağaçlar, çiçekler arasında hiç de onlardan ayrı olmayan bir varlık; meselâ nar çiçeklerinin uyandırdığı heyecan ve iç hareketini Haminne uyandırmaz. Hulâsa⁵, bu kadın, bu renk ve güzel koku senfonisi arasında sadece bir notadan ibarettir.

1. Ter emici, teri alan. Tiftikten ya da yünden dövülerek yapılan ince kumaş.

2. Zorunluluktur.

3. Süsüne düşkün yaşlı kadın.

4. Kabul ettiği.

5. Kısacası.

Acaba ilk varlığını idrak ettiren sahne kaç yaşında vaki olmuştur¹? Her halde dört yaşından önce olacak. Çünkü, bu devirde hafızasında çakan şimşeklerin aydınlattığı sahnelerde zaman zaman annesi de görünür ve küçük kız, annesini üç ilâ dört yaşları arasında kaybetmiştir.

İşte hafızasında çakan bir şimşek daha... Sokak üstünde, büyük bir odada, bir yer yatağında beyaz gecelikli bir kadınla koyun koyna yatmaktadır. Çocuğun içinde zamanın hatırasını silemediği bir korku, derin bir huzursuzluk vardır. Esasen pencereleri bahçeye bakmayan ve camlarının arkasından mor salkım desteleri görünmeyen odalar, çocukta garip bir sıkıntı yaratır. Bu defa, bu korkuyu azdıran şey, yüzüne dokunan iki uzun siyah saç örgüsüdür. Annesinin arkası dönüktür, fakat kımlıdandıkça saçlar hareket eder ve küçük kıza canlı, isimsiz birer tehlikeli hayvan tesiri yapar, daha sonraları, küçük kızın hayatında bu saç örgülerinin uyandırdığı tesiri, yılan uyanırmıştır.

Bu loş gecede, anasının yüzünü o yatakta ilk defa hatırlar: solgun, zayıf bir yüz, hasta yanaklara gölge veren uzun ipek kirpikler ve aralarında ışıldayan büyük siyah gözler. Haminne'ye hiç benzemeyen bir yüz. Esasen bu renksiz hasta yüze uymayan renkli, güzel dudakların ifadesi, Mor Salkımlı Ev'de çok geçmeden toprağa karışan bu genç kadını fazla hatırlatacak unsurlardır. Adı Bedrifem idi. Küçük kız, o günlerde onun, siyah yeldirme² ve beyaz baş örtü ile sokaktan gelişini hiç unutmaz. Her halde çocuk için o, esrarlı bir mahlúktur. Ona mütemadiyen³ sokulmak ister, fakat bu sokulganlık muhabbet

1. Meydana gelmiştir.

2. Kadınların çarşaf yerine kullandıkları, başörtüsüyle birlikte giyilen hafif üstlük.

3. Durmadan, sürekli.

hissi tesiri ile olmasa gerek. Galiba o yaştaki çocukların anaya bağılılığı, onu kendilerine bir sığınak telâkki etmelerinden ileri geliyor. Bir de şuuraltı¹ dahi olsa muhitin onu göçüp giden, sönen bir insan telâkki ettiğini de hissetmiştir. Evet, hem bu solgun anadan ayrılmak istemez, hem de ondan korkar.

Bu ananın en fazla hatırlattığı vak'a, çocuğa huzur veren dizlerinde oturduğu anlardır. Bu da kızın tırnaklarını kestirdiği zamana inhisar eder².

Küçük kızın eli, annesinin nakış ve dikişte çok marifetli telâkki edilen elinin içinde, avucunun tüy teması ile anasının ince parmakları küçük kızın elini tatlı tatlı gıdıklar. Anasının iki ipek kirpik saçağı arasında garip bir ışıltı vardır. Tırnakları derin kesildiği zaman canı yanar, fakat en küçük bir acıya tahammül edemeyen bu çocuk, nefes almaya bile cesaret edemez. Tek bu dizlerin üstünde geçen an uzasın, tek avucunu gıdıklarken anasının sesi: "Buraya bir kuş konmuş, bu tutmuş, bu kesmiş, bu pişirmiş, bu yemiş, bu da mektepten gelmiş, hani bana – hani bana, demiş," derken küçüğün parmaklarını teker teker okşasın da isterse bu parmakları dibinden kessin, koparsın...

Bir şimşek daha... Bu defa gösterdiği vak'a pek tatlı değildir. Sahne, Mor Salkımlı Ev'de de değildir. Biraz yukarıda, Teşvikiye Camii'ne giden küçük bir yokuşta, küçük bir ev, annesi artık ayrı çıkmıştır. Bu devirde babasını pek hatırlamaz, daha fazla babasını Saray'a götürmek için gelen seyis ve iki atla alâkadardır. Bu evde en yakın

1. Bilinçaltı.

2. Kapsar.

ve en çok konuşulan komşu, karşılarında oturan Tabla-kârlar Aile'sidir. Orada Binnaz adlı büyücek bir kız ile bir de küçük kızın oynadığı Şayetse adlı bir çocuk vardır. Annesi bu günlerde, yanından çevrilen bir kol ile çalışılan, acayip bir çalgıya düşkündür. Küçük kız bu çalgıdan olanca şiddeti ile irkilir, çünkü falso seslerine tahammül edebilecek bir iradesi yoktur. Binnaz bu çalgıya düşkündür, anası tek gözü sakat olan bu Binnaz'a, sevgi ve şefkatle muamele eder ve her gelişinde ona bu çalgıyı çalar. Bir gün işte bu çalgı çalınırken, küçük kız olanca kuvveti ile tepinmeye, çılgık basmaya başlamıştır. Fakat anası, çalmakta devam etmiş, Binnaz'ı odadan çıkartıp kapıyı kilitledikten sonra küçüğe tokat atmış, çalgının kolunu çevirmiş, çevirmiş... Kız tepinmeye, aralıksız çılgınlık atmaya devam etmişse de çalgı kulak tırmalayan sesleri çıkartmakta devam etmiştir... Bu durum ne kadar devam etmiş? Bunu küçük kız hatırlamaz, çünkü tokat serisine rağmen bağırması, bağırmasıdır.

Bu evdeki başka bir hatıra da komşuların gece ziyaretleri ve:

Hamam kapısı vuruldu,
İçerde meclis kuruldu,
Fehimem düştü bayıldı...

diye İstanbul'da o zaman söylenen bir halk türküsünü dinlerken daima oturdukları minderde uyuyup kalmasıdır.

Bu evde onunla belki annesinden fazla meşgul olan insan, sütninesi Hatice'dir. Sütninenin kocası sebze satar, kocaman bir atla kapıdan her gün geçer. Sütnine Hatice'nin Çingene olduğu söylenir. Küçük kızın inadı tuttuğu zaman: "Ne olacak Çingene sütü emmiş," derler.

Nihayet bu evde son perde şu acı sahne ile kapanır. Bu evden Yıldız'a yakın bir eve taşınıyorlarmış. Annesi

daha hasta, daha bitkindir. Hastayı iki kişinin taşıdığı saf-
ran¹ renginde sarı perdeli bir sedye ile nakl ediyorlar. Kü-
çük kız seyisle beraber sedyeyi takip ediyor, fakat ikide
birde duruyor, sedyenin içindeki anasını görmek istiyor.
Sarı perdeleri yavaşça çekiyorlar, anasını gösteriyorlar.
Beyaz entarili, beyaz başörtülü annenin ince yüzü eri-
miş, o iki garip ışıklı siyah gözler, yanaklara gölge saçan
kirpikler arasında ışıldamıyor. Küçük kız ondan sonra
hayatı boyunca bir daha safran rengi sarıya bakamaz, mi-
desi bulanır, başı döner.

Yıldız'daki ev geniştir, aydınlıktır, orada annesi dai-
ma cibinlik arkasındadır. Babası sabahları ata biner
Saray'a gider, akşamları döner ve küçük kız hatırasında
babasını ilk defa bu günlerde görür gibidir. Fakat babası
bu günlerde onunla meşgul olmaz. Annesi de bu evde
bir tek lâf etmiş değildir. Her halde çok az yaşamıştır.
Esasen verem olan bu genç kadın, ameliyatla bir tosun-
cuk doğurmuş ve ameliyattan sonra kendisi de çocukla
beraber ölmüştür. Küçük kız bu evde nerede yatmıştır,
hatırlayamaz. Esasen bu günlerde o, yok gibidir. Anası
kaybolup gittikten sonra hayat, yarım bir ışık içinde geç-
miş ve bir zaman için hafızası hiçbir sahne kaydetme-
miştir. Bu, anasına ait hatıraların son perdesidir.

* * *

Bir şimşek daha... Bu defa anası olmadan Yıldız'daki
ev hayatı, anası nasıl ortadan kaybolup gitmiştir? Ölüm
nedir? Küçük kız bunları bilmez ve anlayamaz. "Annem

1. Süsengillerden, baharda çiçek açan, 20-30 cm boyunda soğanlı bir kültür
bitkisi (*Crocus sativus*). Bu bitkinin tepeciklerinin kurutulmasıyla elde edilen,
bazı yiyecek ve içeceklere tat, koku ve sarı renk vermekte kullanılan toz.

nerede,” diye belki sormuştur, fakat ona müphem¹ bir işaretle ufukları göstermişlerdir. Çünkü yıllar yılı, tekrar Mor Salkımlı Ev’de yaşarken, terasın duvarlarına tırmanır, Kızkulesi’nin arkasına, belki Üsküdar’a bakarak annesini orada tahayyül eder². Fakat annesi Yahya Efendi Mezarlığı’nda³ yeri kaybolan bir toprak yığınının altındadır. Yıldız’daki evde o artık aptal aptal dolaşır, bir şey hissetmez, bir şey anlamaz, tamamen terk edilmiştir. Oradaki ilk canlı hatıra, Beşiktaş’daki Ketenciler Hamamı’na götürüldüğü zamandır. Kim götürmüştür bilemez. Yalnız kapılar açılıp kapandıkça, dumanlı kubbenin altındaki akisler⁴ küçük kıza korkunç birer umacı⁵ sesi gibi gelir. Yarı çıplak insanların dolaştığı, içeri gittikçe su buharının kalınlaştığı yere küçük kıızı da götürürler. Feryadı bütün hamamı çınlatır. Nihayet küçük kız ustanın bacakları arasına sıkıştırılır, kafası sabunlanır... sabunlanır. Kaç defa, Allah bilir... Bu hamam koşmarı⁶ küçük kııda o kadar korkunç ve derin tesir yapmıştır ki ondan sonra ne zaman hamam bohçası hazırlandığını görse ardı arası kesilmeyen bir çığlık basmıştır. Daha sonraları, kendi iradesine sahip olduktan sonra daima evde yıkanmıştır. Bu güne kadar Beşiktaş’da Ketenciler Hamamı önünden geçerken kafasında daima bu heyulâ⁷ canlanır.

Anasının göçtüğü günden sonra küçük kıız, babası-

1. Belirsiz.

2. Hayalinde canlandırır.

3. Kanuni devrinin önemli müderrislerinden Yahya Efendi, Beşiktaş ile Ortaköy arasında, padişahın kendisine tahsis ettiği yerde bir cami yaptırdı. Oradaki türbesini de Mimar Sinan yaptı. Burada kendisiyle beraber pek çok şeyhler, sultanlar gömülüdür.

4. Yansımalar.

5. Küçük çocukları korkutmak için uydurulmuş hayali yaratık, hayalet.

6. (Fr.) *cauchemar*: Kâbus.

7. Korkunç hayal.

nın varlığı ile çok şiddetle alâkadar olmuştur. Bu genç baba, her gece, önünde tek mum yanan tepsinin üzerine eğilir, tepsiyeye mütemadiyen gözyaşları damlar. Dizlerine sarılan küçük kızın varlığından haberdar gözükmeyen, nihayet ayaklarının ucuna basarak bir hizmetçi girer, küçük kıza kucağına alır veya elinden tutarak çeker götürür.

Bu anasız evde üç insan vardır. Birincisi Ali Lala, o, bu küçük kızla en fazla meşgul olan insandır. Bu yakışıklı uzun boylu genç Kemahlı, Büyükbabası'nın akrabasıdır. Esasen çocukluk günlerinde erkek hizmetçilerin Büyükbabası'nın uzak veya yakın akrabası olduğunu küçük kız unutmaz.

Ali Lala, onu sokağa çıkarır, ona babasının menettiği horoz şekerleri ve macun alır. Bu sakın, nadir konuşan Ali Lala'nın kuvvetli elinin içine elini koyduğu zaman, küçük kız yalnızlığın verdiği huzursuzluğu unuttur, şefkat denilen hissi ona karşı müphem bir şekilde duyar. Bir de Ali Lala'nın küçük kardeşi aptal, sırtkan Mustafa vardır.

Evde yemek pişiren, güya temizlik yapan, küçük kızın Rasim Dadı dediği, çiçek bozuğu, sakil¹ ve ters bir kadın da vardır. Anası kaybolduktan sonra küçük kız ekseri Ali Lala'nın odasındadır. Rasim Dadı ile Ali Lala her akşam şu mealde² konuşurlar:

Rasim Dadı – İhtiyar hanım, kızı öldükten sonra buraya pek uğramaz oldu, aklı başında değil, çocuk kimsenin umurunda değil, ben artık çocuğa istediğimi yaparım.

Ali Lala – Dilini tut, çocuğun saçının teline dokunursan ananı ağlatırım senin karı.

1. Çirkin.

2. Anlamda.

“Evin kendisi, çocuğun hafızasında Mor Salkımlı Ev yaftasını taşır. Bu ev, yarım asırdan ziyade, bazen de her gece, bu küçük kızın rüyalarına girmiştir. Arka taraftaki bahçeye nazır pencereler, çifte merdivenlerin sahanlıklarındaki ince uzun pencereleri, baştan başa mor salkımlıdır ve akşam güneşinde mor çiçekler arasında camlar birer ateş levhası gibi parlar.”

Mor Salkımlı Ev, yakın tarihimizin ruh iklimini anlamak, kavramak ve o iklimde yaşamak açısından eşsiz bir anı kitabıdır. Burada Halide Edib, kendi çocukluğunu, yetişme yıllarını, ilk yazılarını, ilk evliliğini, eşinden ayrılışını, Millî Mücadele’ye hangi sebeplerle başladığını kaleme getirirken; bir yandan da imparatorluğun son dönem peyzajını çizer.

SELİM İLERİ

Kaleme aldığı her metinle yeniden tartışılan Halide Edib’in bütün eserleri, gözden geçirilmiş baskısıyla Can Yayınları’nda.

#halideedibinanıları #birküçükkızınhikayesi #ikinciabdülhamid
#istibdatyılları #meşrutiyetinanıları #balkanharbi

